

Nr 298.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, m. m. given Stockholms slott den 17 maj 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Axel Gjöres.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 maj 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres.

A. Anslag till rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap och statens reservförrådsnämnd.

I årets statsverksproposition (elfte huvudtiteln, punkterna 3—6) har Kungl. Maj:t på min hemställdan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1946/47 beräkna

dels till Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap: Avlöningar, ett förslagsanslag av 200 000 kronor,

dels till Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap: Omkostnader, ett förslagsanslag av 50 000 kronor,

Bihang till riksdagens protokoll 1946. 1 saml. Nr 298.

dels till Statens reservförrådsnämnd: Avlöningar, ett förslagsanslag av 290 000 kronor,

dels ock till Statens reservförrådsnämnd: Omkostnader, ett förslagsanslag av 70 000 kronor.

Anledningen till att dessa anslag i statsverkspropositionen upptogs med endast beräknade belopp var, att de av mig med stöd av Kungl. Maj:ts den 22 juni 1944 givna bemyndigande tillkallade sakkunniga för utredning av den fortsatta planläggningen av den ekonomiska försvarsberedskapen kunde förväntas framlägga resultatet av sitt arbete i så god tid, att spørsmålet om den ekonomiska försvarsberedskapens ordnande borde i särskild proposition kunna föreläggas årets riksdag.

De sakkunniga, som antagit benämningen ekonomiska försvarsberedskapsutredningen, hava den 9 februari 1946 avgivit betänkande med förslag rörande den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation (SOU 1946: 19). Över betänkandet ha yttranden avgivits av åtskilliga myndigheter och sammanslutningar.

Departements-
chefen.

Föreliggande förslag rörande den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation har icke kunnat slutbehandlas i så god tid att proposition i ärendet kan under innevarande vårsession föreläggas riksdagen. Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap och statens reservförrådsnämnd böra med anledning härav tills vidare bestå i oförändrad form. För rikskommissionen synas på samma sätt som under de senaste åren avlönings- och omkostnadsanslagen i riksstaten böra upptagas med allenast formella belopp, 100 kronor för vardera anslaget. Vad reservförrådsnämnden beträffar har nämnden, såsom framgår av statsverkspropositionen, för nästkommande budgetår begärt ett avlöningsanslag av 290 000 kronor och ett omkostnadsanslag av 70 000 kronor. Jag har intet att erinra mot reservförrådsnämndens beräkningar och föreslår därför att anslaget — på sätt i statsverkspropositionen preliminärt angivits — i riksstaten upptages med nyss angivna belopp.

B. Finansieringen av den av statens reservförrådsnämnd bedrivna lagrings- samt inköps- och försäljningsverksamheten.

Beträffande de med reservförrådsnämndens ifrågavarande verksamhet sammanhängande förhållandena får jag, under hänvisning i övrigt till den redogörelse i ämnet som lämnats i 1943 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 8), anföra följande.

Jämlikt riksdagens bemyndigande ställer riksgäldskontoret förskottsvis genom överlämnande av statsskuldsbevis med form och förfallotid bestämda

i samråd med riksbanken medel till reservförrådsnämndens förfogande att av denna användas för förvärv från riksbanken av de för nämndens inköpsverksamhet beträffande utländska varor erforderliga beloppen i guld och valutor. Riksdagens bemyndiganden ha under de senare åren brukat begränsas till det närmast följande budgetåret samt avsett de medel som erfordrades för av riksdagen medgiven upphandling. Det av 1945 års riksdag lämnade bemyndigandet utgår alltså den 30 juni 1946. Det belopp, in- till vilket upphandling och lagring av varor enligt närmare angivna rikt- linjer må ske, har av riksdagen bestämts till 420 000 000 kronor. Jämlikt beslut av 1939 års riksdag må därutöver genom försäljningar från statens reservlager inflytande medel användas för inköp av varor för lagring.

För täckning av förskott, som uppkommit genom varuinköp, ha 1938— 1940 års riksdagar under anslagsrubriken *Upphandling av varor för sta- tens räkning* å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket an- visat reservationsanslag å tillhoppa 280 000 000 kronor.

Reservförrådsnämnden har intill den 26 april 1946 inköpt varor av ut- ländskt ursprung för sammanlagt i runt tal 936 000 000 kronor. Av det förut omnämnda beloppet å 420 000 000 kronor har nämnden lyft 320 000 000 kronor men därav återbetalat 190 000 000 kronor. Återstoden av inköpssumman har gäldats av medel, som influtit vid försäljning från nämndens lager av importerade varor.

Till bestridande av kostnaderna för inköp och lagring av inhemska för- nödenheter och importvaror ävensom av vissa med reservförrådsnämndens verksamhet förenade kostnader ha 1940—1945 års riksdagar under anslags- rubriken *Förlagskapital för inköp av förnödenheter m. m.* anvisat reserva- tionsanslag om tillhoppa 288 000 000 kronor, därav 42 000 000 kronor för innevarande budgetår. Med inräknande av reservationer från vissa äldre anslag ha sammanlagt 294 250 000 kronor stått till förfogande för här angivna ändamål. Av anslaget ha genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut till- hoppa omkring 233 200 000 kronor hittills ställts till förfogande, varför alltså till disposition skulle återstå cirka 61 050 000 kronor. Det må anmärkas, att de inköp av importvaror, som här avses, äro sådana som kunna finnas bära ske genom annan myndighet än reservförrådsnämnden, vars inköp såsom förut nämnts finansieras med valutamedel från riksbanken. Vidare må framhållas, att anslaget till Förlagskapital för inköp av förnödenheter m. m. må efter medgivande av Kungl. Maj:t användas för att bestrida även reservförrådsnämndens utgifter för bearbetning av lagrade importvaror till halvfabrikat eller färdig produkt ävensom kostnaderna för lossning av varor, transporter inom landet, intagning i magasin samt skatter och tullar.

Utöver vad nu sagts har Kungl. Maj:t, sedan riksdagen i skrivelse den 13 december 1944, nr 501, medgivit, att det å allmän förskottsstat I för bud- getåret 1944/45 uppförda anslaget till åtgärder för ekonomisk efterkrigs- beredskap finge användas för bestridande av kostnaden för inköp av tack-

järn, genom beslut den 22 december 1944 anbefallt statskontoret att från berörda anslag till reservförrådsnämnden utbetala 10 500 000 kronor. Riksdagen har ytterligare enligt skrivelse den 13 juni 1945, nr 369, till Inköp av tackjärn för budgetåret 1945/46 under fonden för förslag till statsverket anvisat ett investeringsanslag av 15 900 000 kronor.

Enligt uppgift från reservförrådsnämnden har nämndens totala inköp av inhemska varor intill den 26 april 1946 uppgått till i runt tal 234 000 000 kronor. Till dessa inköp ha jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande använts, förutom nyssnämnda investeringsanslag, jämväl försäljningsmedel.

I skrivelse den 1 november 1945 har *reservförrådsnämnden* upptagit frågan om åtgärder för finansiering av nämndens inköpsverksamhet under budgetåret 1946/47. Vad först angår inköp av *utländska varor* uppger nämnden, att den 1 november 1945 en behållning på checkräkning av i runt tal 168 000 000 kronor funnits för ändamålet tillgänglig. Härtill komme det belopp av 100 000 000 kronor, som ännu funnes outtaget av det av riksdagen medgivna beloppet å 420 000 000 kronor. Reservförrådsnämnden funne det väl icke kunna bedömas, i vilken utsträckning inköp av utländska varor komme att ske under nästa budgetår men ansåge, att under alla förhållanden de härför nu tillgängliga medlen med tillägg av de medel, som komme att inflyta vid försäljning av varor av utländskt ursprung under tiden intill utgången av nästkommande budgetår, bleve tillräckliga. Nämnden begärde därför icke ytterligare medel men hemställde om förlängning av bemyndigandet för riksgäldskontoret att ställa medel till förfogande för förvärv från riksbanken av guld och valutor för finansieringen av ifrågavarande statliga inköp till utgången av budgetåret 1946/47.

Beträffande behovet av anslagsmedel för inköp av *inhemska varor* framhåller reservförrådsnämnden, efter att ha inhämtat yttranden från industrikommissionen, bränslekommissionen och livsmedelskommissionen, att vissa belopp väl komma att erfordras under budgetåret 1946/47 för att inlösa sådana produkter, vilkas avsättning staten garanterat i olika produktionsavtal eller som framställts för statens räkning, bl. a. inköp av bly enligt avtal med Bolidens gruvaktiebolag till belopp av i runt tal 4 700 000 kronor. Nämnden funne icke möjligt att göra något bestämt uttalande därom, huruvida några ytterligare medel med hänsyn till ingångna eller eventuellt nya avtal komme att erfordras, men ansåge någon medelsanvisning icke behöva ifrågakomma för ändamålet, därest de medel, som influtit vid försäljning av inhemska varor från de statliga reservlagren liksom hittills finge stå kvar hos nämnden för att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas bl. a. för inköp av inhemska varor. Då dylika medel under föregående budgetår influtit till ett belopp av i runt tal 42 000 000 kronor mot i fjolårets statsverksproposition beräknade 18 500 000, funnes ett för ändamålet tillräckligt överskott disponibelt. Samma försäljningsmedel torde även förslå att täcka kostnader under nästkommande budgetår

för lossning av varor, transporter inom landet, intagning i magasin samt för skatter och tullar ävensom för upparbetning av råvaror till halvfabrikat eller färdiga produkter. Ifrågavarande kostnader hade under budgetåret 1945/46 uppgått till i runt tal 4 200 000 kronor respektive 740 000 kronor. Kostnaderna under budgetåret 1946/47 vore svåra att beräkna men torde under alla förhållanden bliva lägre än nyssnämnda belopp.

På grund av sålunda angivna förhållanden finner reservförrådsnämnden, att för budgetåret 1946/47 några medel å kapitalbudgeten icke behöva äskas för nämndens verksamhet.

Enligt uppgift, som sedermera erhållits från reservförrådsnämnden, finnes den 17 maj 1946 av medel, som influtit vid nämndens försäljning av utländska och inhemska varor, en behållning av i runt tal 320 000 000 kronor, varav cirka 249 000 000 kronor härröra från försäljningar av utländska varor och cirka 65 000 000 kronor från försäljning av inhemska varor. Häremot svarar en reservförrådsnämndens skuld till riksgäldskontoret å tillhopa i runt tal 305 000 000 kronor, varav 130 000 000 kronor för utländska varor och cirka 175 000 000 kronor för inhemska varor.

I yttrande över ekonomiska försvarsberedskapsutredningens betänkande ha *fullmäktige i riksbanken* kommit in på frågan om finansieringen av reservförrådsnämndens verksamhet och därvid framhållit, att enligt fullmäktige finansieringen borde ske genom en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Huruvida riksgäldskontoret borde anskaffa medel för täckande av denna kredit genom upplåning på marknaden eller hos riksbanken borde bedömas inom ramen för samarbetet mellan riksgäldskontoret och riksbanken under hänsynstagande till i vilken utsträckning lagringsköpen verkställdes utom landet med utnyttjande av riksbankens valutareserver.

Reservförrådsnämnden har i sitt yttrande över nyssnämnda betänkande även berört denna fråga och anför.

Reservförrådsnämndens inköp av importerade varor har hittills finansierats på så sätt, att riksgäldskontoret jämlikt riksdagens bemyndigande förskottsvis genom överlämnande av statsskuldsbevis ställt medel till nämndens förfogande att av nämnden användas för förvärv från riksbanken av de för ifrågavarande inköpsverksamhet erforderliga beloppen i guld och valutor. Vidare få inflytande försäljningsmedel användas för återköp av varor. För inköp av inhemska varor ävensom för bestridande av kostnader för lossning av varor, transport till och intagning på lager, skatter och tullar ävensom för upparbetning av råvaror till halvfabrikat eller färdiga produkter ha medel ställts till nämndens förfogande från ett å kapitalbudgeten till förlagskapital för inköp av förnödenheter m. m. anvisat investeringsanslag. Vid försäljning av inhemska varor influtna medel ha även fått användas för angivna ändamål.

Den omständigheten att nämnden måste redovisningstekniskt skilja på olika slag av kapitalmedel har medfört, att bokföringen blivit onödigt invecklad och tungrodd. Anslagsredovisningen skulle kunna avsevärt förenk-

las om medelsanvisningen för ovan angivna ändamål kunde ordnas på så sätt, att lagringsorganet finge ett rörelsekapital, som tillika med inflytande försäljningsmedel finge användas för inköp av såväl utländska som inhemska varor samt för bestridande av ovannämnda kostnader för transporter, inläggning på magasin, tullar och skatter m. m. Bokföring bör även i fortsättningen lämna uppgift om huru inköpen fördela sig på importvaror och inhemska varor, men anslagsredovisningen skulle underlättas genom den föreslagna anordningen. Genom att i importvarornas pris ingå kostnader, som bestritts från olika kapitalanslag, måste nämligen nu vid försäljning av dylika varor för varje vara verkställas beräkning av huru stor del av försäljningssumman, som utgör täckning för kostnader för tullar och skatter, transporter och inläggande på lager. Vid stor försäljning blir detta ett tidsödande arbete, som i hög grad fördröjer bokslutet.

Departements-
chefen.

För finansieringen av reservförrådsnämndens verksamhet ha hittills använts olika former. Dels har nämnden varit berättigad att förskottsvis erhålla medel från riksgäldskontoret genom övertagande av statsskuldbevis som belånats av riksbanken, dels har till nämndens verksamhet anvisats investeringsanslag, dels slutligen har nämnden för finansiering av sina inköp i viss utsträckning förfogat över egna försäljningsmedel. Det har varit oundvikligt att detta system, som successivt vuxit fram i praxis, lett till en betydande brist på överskådlighet och komplicerat anslagsberäkningar etc. I anslutning till vad bankofullmäktige anfört vill jag förorda, att en förenkling nu genomföres genom att finansieringen av nämndens verksamhet i sin helhet lägges över på en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Till det konto, som enligt detta förslag bör öppnas för reservförrådsnämnden i riksgäldskontoret, böra å ena sidan inbetalas alla likvida medel, över vilka nämnden nu på grund av tidigare försäljningar förfogar. Å andra sidan bör kontot belastas med de belopp, som å anslag eller såsom förskott stå ute såsom fordringar för riksgäldskontoret mot nämnden. Reservförrådsnämnden bör bemyndigas att intill en viss angiven gräns draga på detta konto och skall givetvis vara berättigad att, för den händelse kontot skulle visa ett tillgodohavande för nämnden, fritt disponera detta för sin inköpsverksamhet. Någon ändring av värderingen av nämndens lager eller något ställningstagande till frågan om slutlig disposition av vinstmedel påkallas icke av den nu förordade modifikationen av finansieringstekniken. Denna är av rent formell natur. Med utgångspunkt från reservförrådsnämndens ståndpunkt att några ytterligare investeringsanslag icke skulle behövt anvisas för nämndens inköps- och försäljningsverksamhet för budgetåret 1946/47, har jag enligt från nämnden under hand inhämtade uppgifter beräknat behovet av rörlig kredit för reservförrådsnämnden, vid reglering av dess finansiella förhållanden i enlighet med vad nyss sagts, till 100 miljoner kronor. Framställning torde nu böra göras till riksdagen dels om uppläggande av en rörlig kredit för reservförrådsnämndens räkning i riksgäldskontoret, dels om bemyndigande för reservförrådsnämnden att intill ett belopp av 100 miljoner kronor disponera denna kredit.

När man tidigare införde systemet med förskott från riksgäldskontoret till reservförrådsnämnden genom överlämnande av skattkamarväxlar för belåning i riksbanken, var tankegången, att statliga inköp från utlandet innefattade en omplacering av det allmännas valutatillgångar i varulager, vilken icke påkallade att medel indrogos från marknaden. I den mån riksbanken efter den här förordade omläggningen av finansieringstekniken finner skäl föreligga att även i fortsättningen undvika att belasta marknaden med upplåning av medel för täckning av en statlig disposition över riksbankens utländska tillgångar, står det givetvis banken fritt att till riksgäldskontoret utlåna de medel, som av den rörliga krediten disponerats för sådant ändamål.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

A. under elfte huvudtiteln för budgetåret 1946/47 anvisa
dels till Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap: Avlöningar ett förslagsanslag av kronor 100,
dels till Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap: Omkostnader ett förslagsanslag av kronor 100,
dels till Statens reservförrådsnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av kronor 290 000,
dels ock till Statens reservförrådsnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av kronor 70 000;

B. medgiva, att i riksgäldskontoret må uppläggas en rörlig kredit för finansiering av statens reservförrådsnämnds inköps- och försäljningsverksamhet samt att reservförrådsnämnden må disponera denna kredit intill ett belopp av 100 000 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Kungl. Maj:t, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall föreläggas riksdagen.

Ur protokollet:

Carl D. Ossmark.